

Lezen als kunst

S.J. CLAES

Op grote congressen zoals dat van de American Psychiatric Association, dat dit jaar in Washington DC plaatsvond, zijn er kleine en grote genoegens. Eén van de grotere is het grasduinen tussen de honderden nieuwe boeken die door de uitgevers ter plaatse worden uitgesteld. Ik voel me dan als een koe die de hele winter op stal heeft gestaan en na lange maanden weer wordt losgelaten op de groene lenteweide. Een groot genoegens dus, zeker, maar tevens altijd een gevaarlijk moment. Van twee kanten kan het fout gaan.

Ten eerste is er wat we zouden kunnen noemen het 'kind-in-speelgoedwinkel'-syndroom. U ziet zoveel leuke dingen staan dat u een zestal klaarblijkelijke meesterwerken uit de schappen graait, afgaande op de leuke kleuren, de blitse voorflap en de aantrekkelijke inhoudsopgave. Voor u het goed beseft, staat u dan met drie-en-een-halve kilogram bedrukt papier in uw ene hand en uw kredietkaart in de andere aan te schuiven bij de toch zo vriendelijke man van Oxford University Press. U slaagt er in om de hele handel in uw congressetas te proppen, en met licht pijnlijke schouder aangekomen in uw hotelkamer, begint u uw pas verworven schat te verkennen. En zie, uw aanvankelijk enthousiasme begint wat weg te ebben. Het éne boek blijkt toch wel erg neurobiologisch en minder klinisch dan u gedacht had. In het tweede staan wel leuke bijdragen, maar die overlappen sterk, en het geheel is toch weinig samenhangend. Het derde blijkt eigenlijk een weinig bewerkte heruitgave van iets wat acht jaar geleden al verschenen is, en dus niet zo up-to-date. Het vierde is dan weer wél de moeite waard: precies dat wat diepergravende overzicht waar u naar op zoek was. Met een te zware valies en een licht onaangenaam gevoel over het hele gebeuren stapt u weer op het vliegtuig naar de lage landen.

Ten tweede is er het 'misselijk-door-overaanbod'-syndroom. U bent niet de impulsieve koper die hierboven werd beschreven, maar eerder een bedachtzame collega. Het eerste boek wordt door u aantrekkelijk bevonden, maar teruggezet omdat men nooit het eerste boek moet kopen. Het tweede blijkt na uitgebreide verkenning niet zo interessant. Het derde is wel leuk, maar iets te volumineus. Bij het bladeren in het vierde wordt u gestoord door enkele overenthousiaste Aziatische psychiaters die zich rond u verdringen. Bij het vijfde overvalt u een zekere loomheid, evoluerend naar een lichte nausea. Bovendien verschijnt voor uw geestesoog een aantal boeken die u in het verleden heeft gekocht, maar nog niet gelezen. U beslist de boekenstand te verlaten om later nog eens te komen kijken, wat u dan niet doet.

En toch gaat er weinig boven een goed boek. Zeker, de opwindendste nieuwe bevindingen verschijnen in tijdschriften. Boeken zijn zelden zeer up-to-date. Maar een persoonlijke synthese, met inzicht en kritische zin opgesteld door iemand die grijpt is in het

vak, is goud waard. Eén goed boek is in staat te doen wat honderd artikelen niet kunnen: de lezer een overzicht bieden over de grenzeloze massa van wetenschappelijke gegevens en inzichten die over ons wordt uitgestort. Bovendien hebben boeken iets waar onze tijd het moeilijk mee heeft, maar dat net daarom zo waardevol is: ze dwingen ons tot vertraging. Volgens Nietzsche vereist 'het lezen als kunst' dat men 'bijna tot koe moet worden en in ieder geval geen moderne mens moet zijn: herkauwen'. Een goed boek lezen dient langzaam te gebeuren, met ruimte voor eigen bijgedachten, associaties vanuit de eigen voorgeschiedenis en vorming, met tijd voor herlezing en herdenking, met het potlood in de hand, en steeds in continue innerlijke dialoog met de auteur, met wie men het wel of niet eens is, die men sympathiek of pedant vindt, die men zich voorstelt als een rijzige grijsaard in driedelig pak of als een gedreadlockte exoticus. Tenzij dat laatste plezier de lezer wordt afgenomen door de op de achterflap afgedrukte foto, iets wat eigenlijk verboden zou moeten zijn.

Libert Vander Kerken zaliger gedachtenis, jezuïet en hoogleraar filosofie in Antwerpen, zei aan zijn studenten: 'Ge moet niet te veel lezen, mijne heren, maar ge moet de goede boeken lezen, daar zijn er niet zo veel van'. Maar dan komt de hamvraag: wat zijn de goede boeken? Om die vraag te beantwoorden zijn boekrecensies een uitgelezen middel. Het blijft een merkwaardig gebeuren, zo'n recensie: daar waar u bij het lezen van een boek in continue stille interactie bent met de auteur, bent u bij het lezen van de recensie toeschouwer van een proces dat zich voltrokken heeft tussen de recensent en de auteur, en vormt u zich op basis daarvan een oordeel, zowel over de recensent als over het boek. Men kan een hier besproken boek aanschaffen om twee redenen: men kan zich vinden in het oordeel van de recensent dat het boek goed is, of men is het juist niet eens met de recensent dat het boek niet goed is. Welke strategie men kiest, hangt samen met persoonlijkheid; beide zijn valide, maar de eerste is de veiligste.

Zo'n zeventig boeken, handelend over alle aspecten van ons vakgebied, worden hier besproken. Zeventig keer hebben collega's uit vrije wil – zij het soms lichtelijk door ons onder druk gezet – uren van hun schaarse tijd opgeofferd om een boek niet enkel te lezen, maar er een kritische recensie over te maken. U zult merken dat veel recensies redelijk positief zijn, enkele enthousiast, en enkele eerder afwijzend. Een goede recensie vat het boek niet alleen samen, maar probeert ook aan te geven wat de lezer al dan niet aan het boek zou kunnen hebben. Als lezers op basis van dit nummer één of twee goede boeken kunnen selecteren en die na aankoop op nietzscheaanse wijze kunnen verorberen en herkauwen, dan is het doel van het boeknummer ruimschoots bereikt.

LITERATUUR

Brandt-Dominicus, J.C., & van Harten, P.N. (2006). Lezersonderzoek Tijdschrift voor Psychiatrie. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 48, 445-451.

AUTEUR

S.J. CLAES is psychiater en hoogleraar psychiatrie en is verbonden aan de Dienst Psychiatrie van het Universitair Ziekenhuis Leuven.

Correspondentieadres: prof.dr. S.J. Claes, UZ Gasthuisberg, Dienst Psychiatrie, Herestraat 49, B-3000 Leuven, België.
E-mail: stephan.claes@uz.kuleuven.ac.be.

TITLE IN ENGLISH The art of

reading

Eind vorig jaar hebben Albert Leentjens en ik de redactie van het boeknummer overgenomen van Bernard Sabbe. Op deze plaats willen wij hem heel erg danken voor zijn jarenlange inzet. Uit evaluaties blijkt dat de boeknummers door de lezers altijd hoog zijn gewaardeerd (Brandt-Dominicus & Van Harten 2006). Dat is zonder meer te danken aan collega Sabbe, die dankzij zijn buitengewone belesenheid en goede contacten in Vlaanderen en in Nederland deze nummers op uitstekend niveau heeft gebracht. Wij mogen voortbouwen op het netwerk van recensenten dat hij heeft weten te verzamelen en op de uitstekende secretariële ondersteuning die hij uitgebouwd heeft. Het is onze bedoeling in dezelfde lijn verder te werken. Ik wens u, ook namens Albert Leentjens, een aangename lectuur toe.